

درس خارج فقه استاد حمید درایتی

جلسه چهل و دوم، ۲ آذر ۱۴۰۰

موضوع: کتاب الشركة/ شرکت تعاونی / شرائط صحت شرط

همچنان که گفته شد قانون گذار و بالطبع حقوقدانان نظیر جناب آقای دکتر شهیدی در کتاب شروط ضمن عقد، شرط مجهول را در صورتی که منجر به جهالت عقد شود، باطل و مبطل می دانند مثل اینکه بایع شرط ایهاب یک دهم مبیع به اختیار مشتری نماید که در این فرض، جهالت اصل یک دهم در کل مبیع به اصل مبیع (نه دهم) نیز سرایت می نماید.

توجه به این نکته نیز لازم است که بطلان جهالت در شرط مربوط به عقود می باشد که آن عقد مبنی بر تسامح نباشد و الا جهالت شرط مضر نخواهد بود مانند عقد صلح که صحت آن حتی موقوف علم تفصیلی به عوضین نیز نمی باشد.

مختار در مسأله

به نظر می رسد برای جهالت شرط عوامل مختلفی وجود داشته باشد مانند:

- مجهول بودن مفهوم و مفاد شرط (بیع مشروط به قدوم زید مجهول از سفر).
- مجهول بودن تطبیق و تحقق خارجی شرط (بیع مشروط به وصف خارجی نامعلوم).
- عدم وجود تعین خارجی واقعی برای شرط (ایهاب کل ما أُريد).
- عدم وجود مستقبل روشن برای شرط (بیع مشروط به خیار فسخ دائمی).

حکم شرط مجهول بدین شرح است:

- متعلق شرط، وصف عوضین باشد:
 - وفاء به شرط مجهول باشد — عقد و شرط صحیح و مستلزم خیار است.
 - مفهوم شرط مجهول باشد — مستلزم جهل به عوضین و بالتبع بطلان عقد است.
- متعلق شرط، فعل باشد:

- فعل ارزش مالی داشته باشد:
- مُنشأ معلق بر شرط باشد — بر فرض صحت تعلیق در اینشائیات، معلق بودن مُنشأ بر امر مجهول مستلزم بطلان عقد است.
- إلتزام به مُنشأ معلق بر شرط باشد:
- فعل مجهول مردّد بین اقل و اکثر باشد — عقد صحیح و شرط حمل بر قدرمتیقن (اقل) می شود و مستلزم خیار است.
- فعل مجهول مردّد بین متباینین باشد — شرط باطل است ولی مستلزم بطلان عقد نیست.
- فعل ارزش مالی نداشته باشد — ؟
- متعلق شرط، واقعة خارجیة باشد:
- مُنشأ معلق بر شرط باشد — مستلزم بطلان عقد است.
- إلتزام به مُنشأ معلق بر شرط باشد — مستلزم بطلان شرط است و عقد صحیح و منجّز (بدون خیار) خواهد بود.
- متعلق شرط، نتیجة و اثر غیر منحصر به سبب خاصّ باشد:
- مُنشأ معلق بر شرط باشد — مستلزم بطلان عقد است.
- إلتزام به مُنشأ معلق بر شرط باشد:
- نتیجة مجهول مردّد بین اقل و اکثر باشد — عقد صحیح و شرط حمل بر قدرمتیقن (اقل) می شود و مستلزم خیار است.
- نتیجة مجهول مردّد بین متباینین باشد — مستلزم بطلان شرط است و عقد صحیح و منجّز (بدون خیار) خواهد بود.